

KULTURA ŽIVLJENJA | KVART | NOVOSTI |

Ako se prepozna kao klasa, a ne stil života – supkultura nesigurnosti mogla bi postati nova politička snaga

AEM istraživanje "što ljeвица može naučiti od desnice?", 5. dio

Vid Jeraj

30. studenoga 2025.

Proljetos je Fakultet elektrotehnike i računarstva u sklopu projekta Centra izvrsnosti u pomorskoj robotici i tehnologijama za održivu plavu ekonomiju (CoE MARBLE) najavio investiciju od 30 milijuna eura u urede novozaagrebačkog Brodarskog instituta i okrugli bazen. Projekt se proteže na još tri morske lokacije – poligon autonomnih plovila smješten blizu pomorske stanice Martinska kraj Šibenika te “pametnu marinu” na području Rijeke/Kvarnera kroz projekt MARBLE. Voditelj projekta Nikola Mišković najavljuje izgradnju opremljenog prototipnog laboratorija, eksperimentalnog bazena, letačke arene i sobu za digitalne blizance s partnerstvom Norwegian University of Science and Technology i Consiglio Nazionale delle Ricerche. FER je već otprije jedan od podstanara 77-godišnjeg kompleksa Brodarskog instituta na jugozapadnom dijelu Sigeta, veličine tri četvrtine hipodroma. Zarastao u šipražje između Avenue Malla i Doma zdravlja, u geografskoj je širini sa zagrebačkim Donjim i Gornjim gradom.

Kompleks zgrada Brodarskog instituta, oko 1965.; fotografija: Portal hrvatske tehničke baštine Leksikografski zavod
Miroslav Krleža

Brodarski je institut danas tek društvo s ograničenom odgovornošću u državnom vlasništvu za istraživanje zelenih tehnologija. Pogled s Aleje pomoraca prema institutu pada na parking ispunjen voznim parkom automobila djelatnika Civilne zaštite i ukazao bi da institut živi neki svoj život biološke raznolikosti. Ovaj agonični antijunak tranzicije, punog naziva Brodarski institut u likvidaciji danas ima svega dvoje zaposlenih. Radi namirenja dugovanja prema Republici Hrvatskoj putem prijenosa vlasništva nekretnina, Hrvatska brodogradnja Jadranbrod je otvaranjem likvidacijskog postupka nad Institutom zaposlila 13-oro njihovih zaposlenika radi očuvanja djelatnosti i radnih mjesta, no ovog ih tjedna pušta niz vodu. Troje ih je već u mirovini i prijavljeno na pola radnog vremena. Slavna hrvatska brodograđevinska struka, sa sijaset industrijskih brodogradilišta u iteraciji od Pule do Ploča, postaje krađe – bruka.

Prema Hrvatskoj tehničkoj enciklopediji, institut je osnovan 1948. godine s posve drukčijim, kritičnim i strateškim ciljem. Nastao na prijedlog doajena hrvatske brodogradnje Stanka Šilovića i uz potporu Ministarstva narodne obrane, Institut je bio ključni državni i vojni resurs čija je primarna zadaća bila izgradnja jake obrambene flote i razvoj brodograđevne industrije nakon Drugog svjetskog rata. Država je u Zagrebu na više od 130,000 kvadrata, izgradila četiri hidrodinamička bazena, dva kavitacijska tunela uz brojne laboratorije. Institut je djelovao kao strateški stup ratne mornarice i brodarstva, prolazeći od 1967. godine kroz reorganizaciju ujedinjenjem s Mornaričko-tehničkim institutom, ustanovom JNA iz Splita. Ironično, ova ustanova, utemeljena na ideji izgradnje nacionalne obrane i industrijske moći, svedena je na komercijalni d.o.o. u trenutku kada se Europa intenzivno naoružava. Njezina današnja pozicija simbolizira nekolonijalne tendencije periferije – odricanje države od vlastitog najvažnijeg strateškog znanstveno-tehničkog resursa, zanemarujući izvornu misiju u ključnom geopolitičkom trenutku.

Pomorstvo mi je dio obiteljske mitologije, djed mi je kao žutokljunac iz Međimurja, postao pomorac Jugoslavenske kraljevske ratne mornarice i oplovio Rt Dobre nade već u 19-oj godini. Radi fluktuacije službenih i neslužbenih podataka u medijima, dolazim na institut u petak. Devet je sati ujutro. Radno je vrijeme instituta od 7:00 do 18:00 sati, no ovdje je radno vrijeme klizno, ako ne i sklisko... Zgradu instituta interpoliranu u stambenu zgradu na ulici bivšeg gradonačelnika Holjevca, pamtim po dvije sidrene skulpture od crnog kroma s lancima na travnjaku, još iz vremena kad sam preko ceste predavao hrvatski u Građevinskoj školi. Vezujem bicikl za monumentalni crni lanac, tu će biti na sigurnom, a s crnom kacigom pod pazuhom fosforescentne poliesterno-elastanske majice proizvedene na Sri Lanci bacam pogled k fasadi od bijele opeke.

U prizemlju su ulazi k restoranu Navis i tvrtci Master Film, a stepenište vodi k portirnici. Prostor nije grijan. Umirovljeni prodavač jahti, g. Darko Milošić, sjedi u jakni, a na upit gdje je Institut upućuje na drugi kat. Hladnim stepeništem dolazim pred klizna vrata Hrvatske brodogradnje Jadranbroda, prvi kat. Ljubazni *pep-talk* s gospodinom koji se ne želi predstaviti, aktovka mu poplesuje na alki palca i kažiprsta, s jakim mirisom *aftershavea* odlazi niz hodnik, očijukajući s poluotvorenim vratima praznjikavih kancelarija dok na keramički pod udara jutarnje sunce. Zahvaljujem na primitku e-maila kolegici Validžić, poslanog jučer gđi. Aniti Deverić iz odnosa s javnošću Jadranbroda, koja je na bolovanju. Obećaje mi skoro odgovoriti.

Ni na drugom katu, od instituta ni – katarke. Voditeljica i jedina zaposlena Hrvatske udruge brodara izričito odbija ikakvu vezu udruge s institutom, još od osnutka 1991. godine kroz Hrvatsku udругu poslodavaca. "Nemamo kontakt s Institutom, jer se bavimo našim pomorcima u svijetu, ni s brodogradilištima ne surađujemo... Udružujemo naše brodare, Jadroliniju, Rapsku plovību, Tankersku plovību iz Zadra i Atlantsku plovību Dubrovnik, a lobiramo s Ministarstvom prometa,

pomorstva i veza. Samo tankere imamo, na kojima preferiraju hrvatske pomorce”, kratko izjavljuje za Agenciju. Na spomen pomoraca, pitam za kontakte s pomorskim akademijama, no sve niječe.

Kako me portir krivo uputio na drugi kat i djelatnica udruge preuzima diskurs nesnalaženja. Kaže da u prizemlju nema nikoga drugog osim portira. “Odakle vam to?”, pita zatečena. U predvorju me portir upućuje na ured gđe. Snježane Franković iz firme Brodarski institut u likvidaciji, ona je uz Vladu Renića, zaduženog za održavanje, jedna od dvoje zadnjih zaposlenika Instituta. Još jedan pusti hodnik nalijevo u prizemlju, ovaj put sumračniji, ali bez oznaka. Iza vrata čujem telefonski razgovor u tijeku te portiru poručujem da ću svratiti kasnije. U povratku, saznajem od gđe. Franković da je stekla sve uvjete za odlazak u mirovinu. Prelaskom malog stepeništa ulazim u hodnik koji premošćuje put ka dvorištu, nalijevo je zgrada s A, B i C ulazima.

Na B, ulazu Civilne zaštite, ljubazna teta na puš-pauzi kaže da je institut pod A i C. Na ulazu A kod prolaska ka stepeništu na prvom katu pronalazim ispis Institutova bivšeg ravnatelja Igora Tripkovića, smijenjenog 2021. godine. Frapantna praznina bivših ureda stimulatивно je

deprimirajuća, iako je vani lijep, hladan i sunčan dan. Ničega u pustarama hodnika, osim vegetacije s vanjske strane prozora te pokojeg uređaja koji bi trebao već biti u Tehničkom muzeju. Kod stepeništa B, susrećem starijeg gospodina – odgovara mi ispod glasa. Inspektor Magdić radi u razminiranju, a korigirajući kolegicu, kaže da svi ulazi pripadaju Civilnoj zaštiti, a time i državi. Zgrada se renovira. Na upit o seljenjima stručnjaka instituta u druge branše na tržištu rada, kaže da su otišli oni koji su se mogli snaći, kao i da nema pojma što će biti s drugim zgradama. Izlazimo na parking, a iz smjera kapije dvorišta iz smjera pozadine Avenue Malla, po licencu za zaštitare dolazi mladić iz Klemm Securityja. Kaže mi da je jedva našao ulaz, obilazeći objekt autom nekoliko puta. Šaljem ga na ulaz B, prvi kat.

Prema pisanju Poslovnog dnevnika, Upravno vijeće Centra za restrukturiranje i prodaju na zadnjoj sjednici krajem ožujka 2021., smijenilo je četiri člana Nadzornog odbora Brodarskog instituta, uključujući ravnatelja Tripkovića, pred kojima je bilo još nešto više od godinu dana mandata. U obilasku Upravne zgrade, nadomak zgrade u koju je uselio Hidrometereološki zavod, susrećem na biciklu voditeljicu sektora pomorske tehnologije Martu Pedišić-Buča. Od tadašnje smjene, komunicira s javnošću u ime radnika Instituta i za N1 je tada istaknula kako im je Vlada likvidaciju najavila usred radnog dana, iako je za preuzimanje instituta stigla ponuda slovačke tvrtke SE Constructions iz Ogulina, koja je kasnije odbijena. Ulogu likvidatora je preuzeo odvjetnik, g. Tomislav Orehovec. Nitko nije dao procjenu vrijednosti instituta kao znanstvene institucije, jer je Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih te Ministarstvu unutarnjih poslova, bitna samo vrijednost nekretnine, po procjeni likvidatora 39,75 milijuna eura. Stečaj Instituta proglašen je 2018. godine s više od 9,8 milijuna kuna utvrđenog duga, no institut se i dalje javljao te prolazio na međunarodnim natjecajima usprkos svih poteškoća.

Na upit za kolege iz brodogradilišta 3. maj i Viktor Lenac, M. Sc. Pedišić-Buča odgovara da su njezini tamošnji profesionalni kontakti već odavno umirovljeni. Kako je bazen glavni objekt Brodarskog instituta, dr. Pedišić-Buča zamolio sam za komentar kakav bi to bazen tamo CoE MARBLE trebao izgraditi? „B1 potpuno je u funkciji i po namjeni je *towing tank*, tj. služi za vuču ili pratnju modela po vodi, a širok je 12.5 metara. Nije ga zaljuljao niti potres. MARBLE aludira na okrugli bazen promjera 32 metra, pogodan za manevriranje zbog svog oblika, gdje namjeravaju razvijati podvodnu robotiku. Taj je bazen trenutno prazan, a zadnjih 30-ak godina imao je i druge namjene, poput testiranja hidrauličkih modela”, pojašnjava Pedišić-Buča.

Institut u stanju između Kafkinog „Procesa” i stripa Alan Ford, slika je i prilika supkulture nesigurnosti kao trenda radničke klase u Hrvatskoj i regiji. Ona ponajviše obuhvaća prekarne radnike – skupine koje rade bez stabilnosti, prava i dugoročnih sigurnosti, ali istovremeno oblikuju novu političku i društvenu svijest. Dok tradicionalna radnička klasa gubi brojčanu i simboličku dominaciju, prekarijat čini sve veći dio populacije – Hrvatska je među vodećima u EU po udjelu

ugovora kraćih od tri mjeseca, kao jedna od tekovina socijaldemokratske vlade premijera Zorana Milanovića. Nova radnička klasa, kako govore istraživanja društvene stratifikacije u Hrvatskoj, gledano iz prizme većine radno sposobnog stanovništva, pripada donjem dijelu hijerarhije, izložena krizama i bez pristupa stabilnim resursima. Senzibiliziran sam za ove trendove kao povratnik iz dijaspore, gdje sam živio godinama bez političke reprezentacije.

Ovaj je trend alarmirao i problem umirovljenika kao obescjenjene radne snage u vidu njihova povratka na tržište rada kao vječnog radnog vijeka. Oni postaju nevidljiva, ali ključna skupina nove radničke klase. Prisiljeni nastaviti raditi kako bi preživjeli, često to čine u degradirajućim uvjetima u odnosu na njihovu stručnost i iskustvo. Mirovine ne osiguravaju sredstva dovoljna za egzistencijalni minimum, već tjeraju ljude na povratak tržištu rada – ne iz želje, već iz nužde. Ti radnici ulaze u status zaposlenih, ali bez stvarne pregovaračke moći, često radeći iste poslove za manju plaću, bez priznanja za svoj (raniji!) profesionalni doprinos. Time se krši načelo socijalne pravde, prema kojem bi mirovina trebala biti društveno priznanje za životni rad, a ne kazna za starenje.

Ova praksa otkriva strukturni neuspjeh sustava socijalne sigurnosti, jer pravo na dostojanstvenu starost postaje privilegija, a ne univerzalno pravo. Rad u starosti više nije slobodan izbor, već ekonomska prisila, što je u suprotnosti s temeljnim načelima Europske socijalne povelje. A profesionalna profilacija i iskustvo se brišu u korist fleksibilnosti i jeftine radne snage – što dodatno urušava međugeneracijsku solidarnost i maskira stvarnu dubinu siromaštva i nesigurnosti. Nova radnička klasa nije definirana samo ugovorom, već i iskustvom nesigurnosti, nevidljivosti i prisile – bez obzira na dob. Prema pisanju portala Mirovine Hr, krivci za probleme gospodarstva i obrane pronađeni su i u Njemačkoj, a kancelar Friedrich Merz planira staviti naglasak na privatno mirovinsko osiguranje kao dodatak uz zakonsku mirovinu, uz moguće povećanje starosne granice za odlazak u mirovinu. Ekonomist Marcel Fratzscher tvrdi kako bi umirovljenici i baby boomeri koji se polako umirovljuju trebali vratiti dug društvu tako da odrade obaveznu socijalnu godinu, odnosno da se zaposle u nekom deficitarnom sektoru. Iako je svjestan kako to neki neće moći odraditi zbog zdravlja, ipak smatra da bi starija generacija više trebala doprinositi društvu – u područjima skrbi i obrane. U Njemačkoj subvencija za mirovine ove godine prelazi 100 milijardi eura, a do 2040. bi mogla narasti na preko 150 milijardi, što iznosi oko šest do sedam posto BDP-a. Italija trenutno troši najviše u Europi, gotovo 16 posto BDP-a, što dodatno pokazuje pritisak demografske promjene na javne financije, piše Mirovina HR.

Ako je desnica uspjela emocionalno mobilizirati nesigurne slojeve kroz poruke identiteta, pripadnosti i straha, ljevica bi trebala ponuditi narative nade, solidarnosti i konkretne zaštite i to kroz formate koji su digitalno prilagođeni, vizualno snažni i participativni. Time bi subkultura nesigurnosti mogla postati politička snaga ako se prepoznava kao klasa, a ne samo kao stil života. Međutim, ona nije samo ekonomski fenomen, već i političko-psihološki, jer ljudi koji žive u

nesigurnosti ne artikuliraju svoje nezadovoljstvo, iako su najviše pogođeni politikama koje tu nesigurnost proizvode. „Bolje išta – nego ništa”, postala je dominantna mantra. Mnogi su uvjereni da je rad za minimalac „standard”, a da je nesigurnost „cijena slobode”. U eri nesigurnosti, radnička klasa više nije ono što je bila – ali je itekako prisutna. Prepoznati je, artikulirati njezine potrebe i povezati je kroz digitalne i fizičke kanale, zadatak je nove ljevice.

Budući da je sugovornik iz Radničke fronte u istraživanju istakao kako ne surađuju sa slovenskim kolegama, poput Instituta za radničke studije, upit smo postavili Radničkom savjetu iz Ljubljane. Gorana Lukića iz Delavske svetovalnice iz Ljubljane pitao sam o poveznicama starih i mladih radnika i kako u tom kontekstu tumači trenutnu situaciju s dugim čekanjem mirovina, ali i s radnim statusom stranih radnika koji često ostaju bez pravne zaštite. Je li to pitanje pravne nesigurnosti ili političke neodgovornosti prema najranjivijima? „Pa, jasno je, da je to pitanje političke neodgovornosti prema najranjivijima... Pogledajmo samo na tisuće radnika s Kosova na slovenskim bauštelama, iako Slovenija uopće nema sklopljen međunarodni ugovor o socijalnom osiguranju s Kosovom, što znači da se radnicima s Kosova u staž ne priznaje – rad s Kosova... Da ne govorimo da je u Sporazumima o zapošljavanju između Slovenije i Srbije te BiH još uvek napisano, da mora prvu godinu radnik da bude kod istog poslodavca, inače – ode viza! Institucionalna poruka je jasna; tu si da radiš, ne da imaš prava”, zabrinuto će Lukić.

Goran Lukić; fotografija: Levica

Radnički savjet razvio se iz projekta Saveza samostalnih sindikata Slovenije. Trajao je 2010 – ‘13. godine i zvao se „Integracija nezaposlenih migranata“. Nakon svršetka, Zavod za zapošljavanje osigurao je projektna sredstva za još dvije godine rada, a niti sindikat, niti Ministarstvo za rad nisu pokazivali interes da ovaj program uvrste u svoje tekuće financiranje. Svojom konstatacijom o porazu socijalne države, zapravo nam izmiče tezu iz ruku. Je li to simptom šireg ekonomskog modela

koji ignorira starije radnike? “Nije to samo stvar starijih radnika, već u tome, da sve više radnika zaprima iste diagnoze pre i pre – hernija, burzitis, artritis, sindrom karpalnog kanala... I onda radničko tijelo nije više „produktivno“! A penzijske reforme samo povišuju starost s kojom se ide u penziju. Tako da je rupa između koliko-toliko “zdravog radničkog tijela“ i penzije sve veća. A u nju spada, i time će spadati – sve više i više radnika. Gdje je tu onda socialna država? Ako nijemo gleda koroziju radničkog tijela?”, zaključuje Lukić.

Istaknuta fotografija: Brodarski institut u Zagrebu, veljača 2024.; fotografija: MBT / Blaga & misterije

Tekst financira Agencija za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti

Prati i dijeli Artkvart.hr

[#Brodarski institut](#) [#politička snaga](#) [#Što ljevica može naučiti od desnice](#) [#supkultura nesigurnosti](#) [#Vid Jeraj](#)